

Ресурсне забезпечення підготовки спортивних команд на базі закладів вищої освіти (на матеріалі баскетболу)

Олексій Павленко

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, Украина

Resource support for the preparation of sports teams based on higher education institutions (on the basis of basketball material)

Oleksii Pavlenko

ABSTRACT. *Objective.* To determine and substantiate the directions of improving sports teams preparation from the perspective of implementing the resource potential of higher education institutions (based on the material of basketball).

Methods. Analysis and processing of information, system method, modeling, survey, expert evaluation.

Results. The features of sports clubs functioning, in particular, basketball ones in higher education institutions of Ukraine, are revealed. These are the presence of a large number of normative legal acts regulating their activities and belonging to a wide range of branches of legislation; dependence on a set of diverse relationships and coordination with numerous state and public organizations; the diversity of organizational and legal forms and insufficient number of sports clubs (unavailable in 44.7 % of higher education institutions); the greatest influence on sports clubs of the factors of higher education institutions; preferential use of material resources of higher education institutions by sports clubs rather than immaterial.

Conclusions. The directions of improving the activity of sports clubs for increase of efficiency of the support of basketball teams preparation have been determined: for the near term prospect – application of internal and external material and immaterial resources of higher education institutions, in particular in formation of organizational structure of club, in providing specialists in all directions of its work; material, technical, medical, scientific-methodical, informational, social and financial support of the club and team; for remote prospect – separation of sports club into an independent structure with self-financing all areas of activity, diversification of sports, health-related and physical culture work, and cooperation with a higher education institution. The proposed directions were positively evaluated by all experts, most of whom noted the high probability of their implementation.

Keywords: club, environment, resources, realization, organization.

Ресурсне забезпечення підготовки спортивних команд на базі закладів вищої освіти (на матеріалі баскетболу)

Oleksii Pavlenko

АНОТАЦІЯ. *Мета.* Визначити та обґрунтувати напрями удосконалення забезпечення підготовки спортивних команд з позицій реалізації ресурсного потенціалу закладів вищої освіти (на матеріалі баскетболу).

Методи. Аналіз та обробка інформації, системний метод, моделювання, опитування, експертна оцінка.

Результати. Виявлено особливості функціонування спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у закладах вищої освіти України. Це наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність і належать до широкого кола галузей законодавства; залежність від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з численними державними та громадськими організаціями; різноманітність організаційно-правових форм і недостатність поширення спортивних клубів (відсутність у 44,7 % закладів вищої освіти); найбільший вплив на спортивні клуби чинників закладів вищої освіти; переважання використання спортивними клубами матеріальних ресурсів закладів вищої освіти над нематеріальним.

Висновки. Визначено напрями удосконалення діяльності спортивних клубів для підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд: на найближчу перспективу – застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти, зокрема у формуванні організаційної структури клубу, у забезпеченні спеціалістами усіх напрямів його роботи; матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці клубу та команд; на віддалену – відокремлення спортивного клубу у самостійну структуру із самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивною та оздоровчо-фізкультурною роботи, співпрацею із закладом вищої освіти. Запропоновані напрями отримали позитивну оцінку експертів, більшість із яких відзначила високу імовірність їх реалізації.

Ключові слова: клуб, середовище, ресурси, реалізація, організація.

Постановка проблеми. Сталий розвиток спорту можливий лише за умов постійного пошуку, оперативного залучення та ефективного використання різноманітних матеріальних і нематеріальних ресурсів, їх достатності та спроможності у задоволенні потреб спортсменів, тренерів та інших фахівців, причетних до процесу спортивної підготовки [1]. Передовий історичний та сучасний досвід свідчить про активне залучення до системи забезпечення підготовки спортсменів ресурсів закладів вищої освіти (ЗВО). Важливою складовою організаційної системи олімпійської підготовки у колишньому СРСР були опорні пункти олімпійської підготовки за видами спорту, сформовані на базі ЗВО, що забезпечувало можливість поєднувати навчання спортсменів з напруженою тренувальною діяльністю, надаючи їм повний спектр необхідних послуг. Багато сучасних спортивних тренувальних центрів користуються переважно ресурсами ЗВО. Це інститути і академії спорту в Австралії, Національний інститут спорту і фізичного виховання Франції, інститути спорту у Великій Британії, чимало університетів США, інститути фізичної культури КНР тощо [14].

Серед багатьох наукових праць, присвячених організаційним аспектам спорту в Україні, спостерігається невелика кількість досліджень, що узагальнюють теоретичні та емпіричні знання про ефективні організаційні форми забезпечення спортивної підготовки [3, 6, 8]. Практично відсутні дослідження стосовно використання ресурсного потенціалу ЗВО у підготовці їх команд та спортсменів [2, 7, 13]. Виникла потреба у визначенні сучасного стану та обґрунтуванні напрямів удосконалення забезпечення підготовки спортивних команд на базі ЗВО.

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати напрями удосконалення забезпечення підготовки спортивних команд з позицій реалізації ресурсного потенціалу закладів вищої освіти (на матеріалі баскетболу).

Методи дослідження: аналіз та обробка інформації, системний, моделювання, опитування, експертна оцінка. В опитуванні взяли участь представники 76 закладів освіти, команди яких беруть участь у Студентській баскетбольній лізі України (СБЛУ) та 14 експертів, які представляли Федерацію баскетболу України (ФБУ), Всеукраїнську баскетбольну студентську асоціацію (ВБСА), студентські баскетбольні команди.

Результати дослідження. Узагальнення теоретичних та емпіричних даних засвідчило про збільшення значущості спортивних клубів ЗВО у забезпеченні підготовки команд, активізації спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності, надання фізкультурно-спортивних послуг [9, 12, 19]. Можливості спортивних клубів (СК) у цьому напрямі визначаються досконалістю нормативно-правової бази, організаційно-управлінської структури, кадровим потенціалом, матеріально-технічним забезпеченням, впровадженням інновацій,

інформаційною комунікацією, фінансовими ресурсами та іншими чинниками, які стосуються сфери фізичної культури та спорту, освіти, студентського спорту, ЗВО [4, 13, 15].

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТИВНИХ КОМАНД, ЗОКРЕМА БАСКЕТБОЛЬНИХ, У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Цілеспрямоване функціонування спортивних команд, СК на базі ЗВО забезпечується наявністю досконалого нормативно-правового регулювання конституційного ладу, цивільних, господарських та трудових відносин, фінансової системи, освіти, фізичної культури та спорту й інших галузей законодавства [2, 3, 15]. На рисунку 1 представлено складові законодавства України, які мають найбільший вплив на діяльність спортивних, зокрема баскетбольних, клубів ЗВО.

Пріоритети державної політики висвітлено у відповідних законодавчих та нормативно-правових актах: законах, указах Президента України, постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, наказах та нормативно-методичних документах центральних органів виконавчої влади.

Законодавчу та нормативно-правову базу для діяльності СК ЗВО становлять Конституція України, кодекси України – Цивільний, Господарський, Податковий, Бюджетний, Закони України «Про працю», «Про об'єднання громадян», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру та спорт» та інші нормативно-правові акти.

У правових та нормативно-методичних документах різних рівнів законодавчої та виконавчої державної влади обґрунтовано та викладено теоретичні, методичні та практичні аспекти створення, функціонування та розвитку СК, зокрема у ЗВО. На вирішення найважливіших проблем у цьому напрямі скеровані Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 р., Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Міністерством освіти і науки України (МОН) затверджено Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у ЗВО, Типовий статут СК ЗВО, обговорюється Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 р., Положення про центр студентського спорту ЗВО. Важливим є те, щоб вони логічно доповнювали один одного і не суперечили між собою [11].

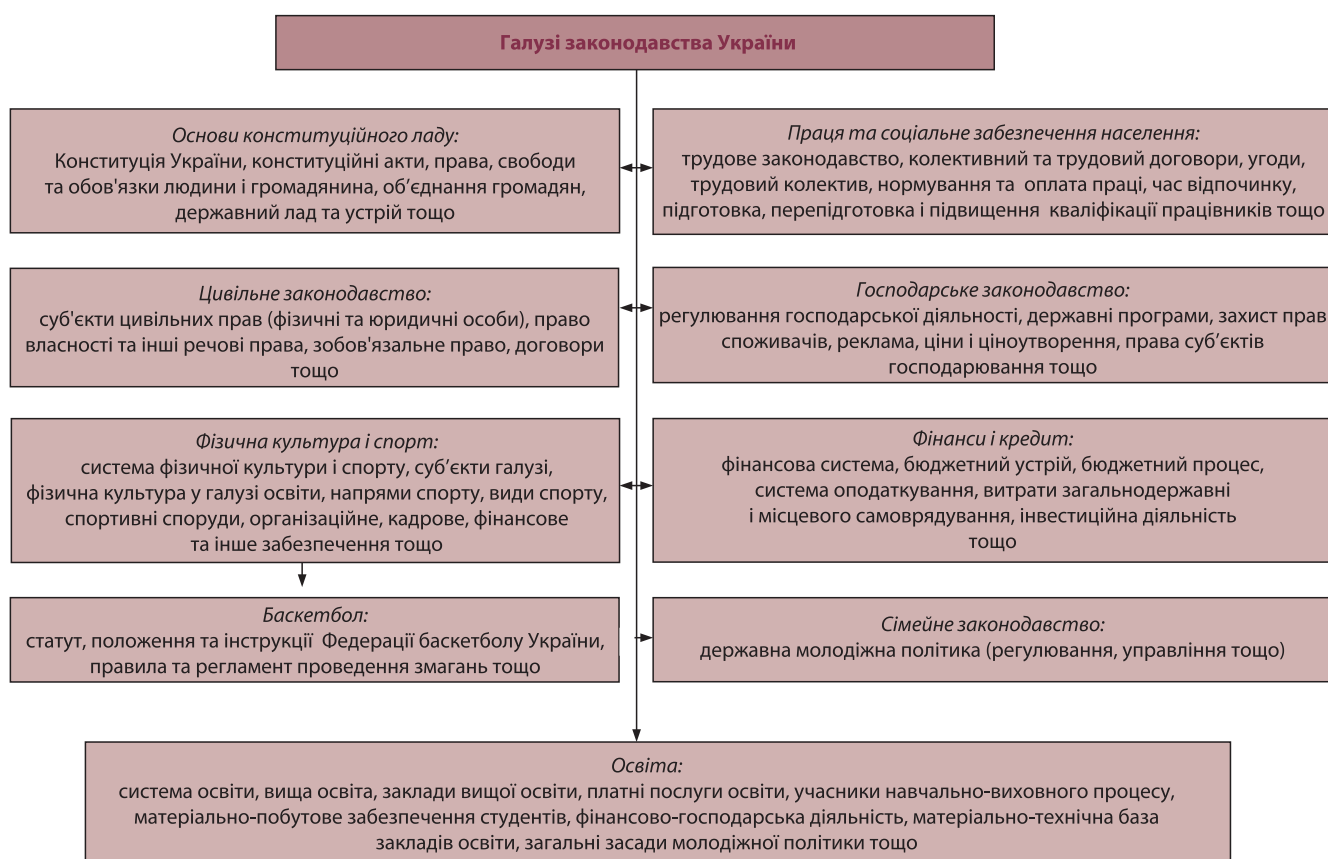

РИСУНОК 1 – Спрямованість нормативно-правових документів основних галузей законодавства, які забезпечують діяльність спортивних клубів, зокрема баскетбольних, на базі закладів вищої освіти

Згідно з нормативно-правовими документами, баскетбольні СК можуть діяти як громадська організація чи громадська спілка; зі статусом юридичної особи або без такого; як окремий структурний підрозділ ЗВО, його спортивного клубу або центру студентського спорту; як відокремлене об'єднання, яке співпрацює на договірних засадах із ЗВО; як створене фізичною особою-підприємцем; як това-

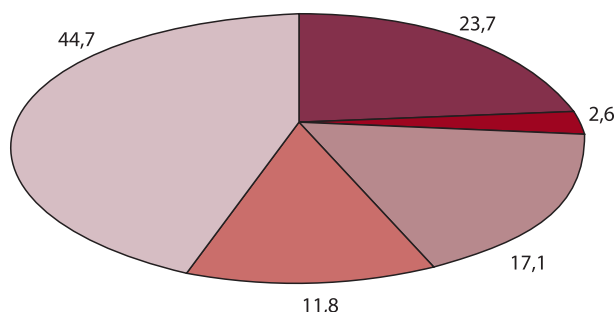

РИСУНОК 2 – Співвідношення організаційно-правових форм представництва баскетболу у закладах вищої освіти України, % (n = 76):

■ – баскетбольний клуб як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи; ■ – баскетбольний клуб як товариство з обмеженою відповідальністю; ■ – секція баскетболу спортивного клубу як громадського об'єднання зі статусом юридичної особи; ■ – секція баскетболу спортивного клубу без статусу юридичної особи; ■ – секція баскетболу

риство з обмеженою та додатковою відповідальністю тощо. Важливою передумовою створення СК є визначення на підставі нормативно-правових актів її організаційно-правової форми, найбільш доцільної для певного закладу вищої освіти, який може діяти як юридична особа приватного або публічного права, як суб'єкт господарювання – бюджетна установа, неприбутковий заклад освіти або прибутковий заклад освіти, залежно від засновника – як державний, комунальний, приватний чи корпоративний.

Аналіз організаційно-правових форм представництва баскетболу у ЗВО засвідчив, що функціонування баскетбольних клубів (БК) не набуло належного поширення в Україні. Серед 76 ЗВО, які були постійними учасниками чемпіонатів України серед студентських команд 2015–2017 рр., баскетбольні клуби мають 20 закладів, або 26,3 % загальної кількості. Більшість із них є громадськими об'єднаннями зі статусом юридичної особи (рис. 2).

Найбільш поширеними є партнерські відносини засновників БК, переважно фізичних осіб-підприємців, із ЗВО. До співпраці також залучають місцеві органи влади, інші спортивні організації. Представники ЗВО часто займають керівні посади у клубах.

**БАСКЕТБОЛЬНІ КЛУБИ, СЕКЦІЇ,
КОМАНДИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ СПОРТУ УКРАЇНИ**

На діяльність СК (БК) на базі закладів ЗВО, залежно від їхньої організаційно-правової форми, впливають сукупність різноманітних зв'язків і співвідпорядкованість із численними державними та громадськими організаціями [10, 15], основні з яких представлено на рисунку 3.

Непрямий вплив на ефективне функціонування спортивних клубів, зокрема баскетбольних, у ЗВО має діяльність влади України у проведенні доцільної державної політики. Зокрема Головного департаменту з питань гуманітарної політики Адміністрації Президента України та Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики Верховної Ради України. Аналогічні функції виконують постійні та тимчасові депутатські комісії районних та обласних рад, нормативні акти яких, прийняті у формі рішень, є обов'язковими для всіх організацій, що розташовані на їх території.

Розробкою та втіленням державної політики, забезпеченням виконання законів, керуванням сферами суспільного життя займається виконавча влада. Діяльність БК на базі ЗВО перебуває під впливом органів, що здійснюють управління у сфері освіти (Міністерства науки та освіти України) та молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту (Міністерство молоді та спорту України). У МОН за цей напрямок роботи відповідає Комітет з фізичного виховання та спорту (КФВС).

Національний олімпійський комітет України (НОК України) як найпотужніша громадська організація спортивного спрямування, разом із КФВС МОН, спортивними спілками студентської молоді та іншими зацікавленими організаціями формує та забезпечує участь національних збірних команд у Всесвітніх Універсиадах, чемпіонатах світу і Європи, інших міжнародних змаганнях та заходах серед школярів і студентів.

У 2017 р. було підписано Меморандум взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері спорту між НОК України та Всеукраїнською громадською організацією

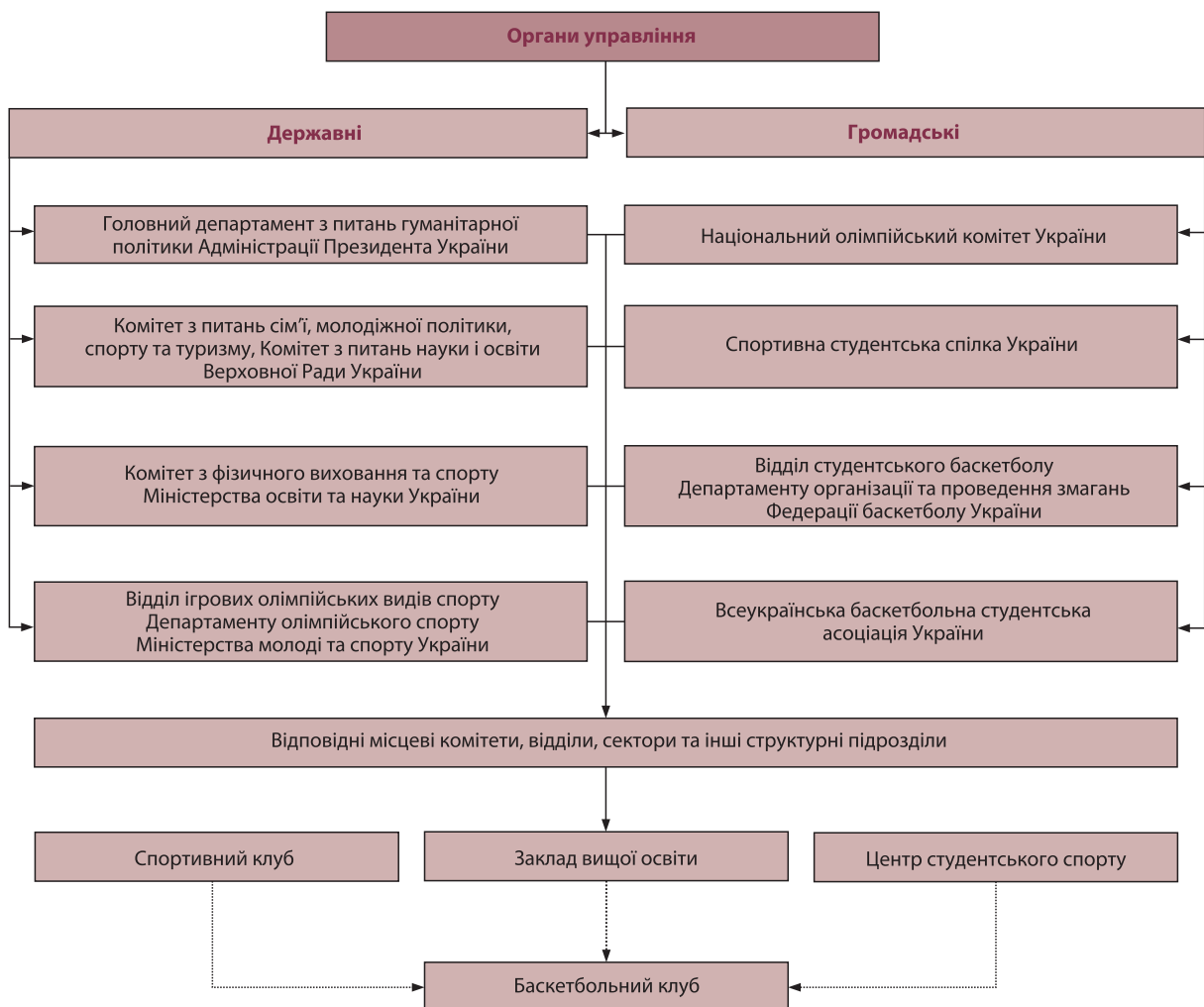

РИСУНОК 3 – Основні державні та громадські органи управління, від яких залежить ефективність діяльності баскетбольних клубів закладів вищої освіти

РИСУНОК 4 – Фактори прямого впливу навколишнього середовища на діяльність спортивного клубу закладу вищої освіти

«Спортивна студентська спілка України» (СССУ), яка представляє нашу країну у відповідних міжнародних спортивних організаціях – Міжнародній федерації університетського спорту, Європейській асоціації університетського спорту. Серед спортивних спілок студентської молоді значиться Всеукраїнська баскетбольна студентська асоціація (ВБСА).

Питання розвитку студентського баскетболу також перебувають у компетенції ФБУ. Під керівництвом ФБУ спільно з КФВС МОН, ВБСА та СССУ проводяться чемпіонати України серед студентських команд Студентської баскетбольної ліги України (СБЛУ).

На місцевому рівні комітети, відділи, сектори, департаменти, управління та інші структурні підрозділи зазначених державних та громадських органів здійснюють зв'язок з БК, який, залежно від обраної організаційно-правової форми, може здійснюватися через ЗВО, його СК, Центр студентського спорту або безпосередньо з клубом.

Важливим стає збалансований і раціональний розподіл повноважень, відповідальності між організаціями, на яких покладається реформування фізичної культури та спорту у сфері освіти, зокрема створення сприятливого середовища для занять спортом, руховою активністю у ЗВО [11].

Організаційна структура сфери фізичної культури та спорту у системі вищої освіти, яка діє відповідно до наявних законів та нормативно-правових актів, формує навколишнє середовище спортивних, зокрема баскетбольних, клубів [10]. На думку фахівців, найбільший вплив на клуби мають фактори ЗВО, далі розташувалися чинники студентського спорту, сфери освіти і фізичної культури та спорту ($n = 76$; $W = 0,746$; $p < 0,01$) (рис. 4).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАСКЕТБОЛЬНОГО КЛУБУ, ПІДГОТОВКИ КОМАНД РЕСУРСАМИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Баскетбольні команди, секції та команди, за результатами опитування, більше використовують матеріально-технічні, кадрові, фінансові ресурси ЗВО. Недостатньо задіяно нематеріальні ресурси: потенціал організаційної структури, соціальний, інформаційний, науково-методичний, медичний ($n = 76$; $W = 0,716$; $p < 0,01$).

Метою забезпечення діяльності баскетбольного клубу є реалізація комплексу заходів, зокрема в ЗВО, що сприяють функціонуванню БК та досягненню мети підготовки його команд, спортсменів. До основних завдань забезпечення віднесено: формування ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд; забезпечення спеціалістами усіх напрямів роботи клубу; матеріально-технічне забезпечення і надання спортивно-видовищних, спортивно-тренувальних, супутніх та додаткових послуг відповідно до світових стандартів; проведення комплексу медичних заходів, спрямованих на збереження стану здоров'я та підвищення функціональних можливостей спортсменів; застосування нових знань та технологій; забезпечення необхідною інформацією наявних та потенційних членів клубу; сприяння соціальній активності членів клубу, зокрема до та після закінчення навчання у ЗВО; фінансове забезпечення діяльності клубу, підготовки команд [11].

Організаційно-управлінське забезпечення передбачає управління СК; визначає його організаційну структуру і правила функціонування його елементів; реалізує механізми планування, організації, стимулювання й контролю діяльності співробітників та процесу підготовки баскетбольних команд [11]. На рисунку 5 представлена організаційна структура БК, який функціонує як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи.

Найвищим керівним органом БК ЗВО є загальні збори або конференція. Для управління діяльністю БК ЗВО у період між загальними зборами обирається колегіальний орган – Правління, яке є підзвітним вищому органу, але має право самостійно ухвалювати рішення від імені організації, зокрема голови Правління.

В організаційній структурі БК ЗВО передбачено виконавчі органи, які підпорядковуються Правлінню: комісію з фізкультурно-спортивної роботи та комісію із забезпечення діяльності. Завданням комісії з фізкультурно-спортивної роботи є організація і проведення масових фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, надання фізкультурно-спортивних послуг, створення команд, здійснення їх підготовки та участі у змаганнях тощо. Обов'язковою умовою є наявність студентської команди. У разі бажання та можливостей БК ЗВО може представляти команду у професійних лігах. Для вирішення потреб масового спорту у структурі БК ЗВО передбачаються аматорські команди, за які зможуть виступати усі

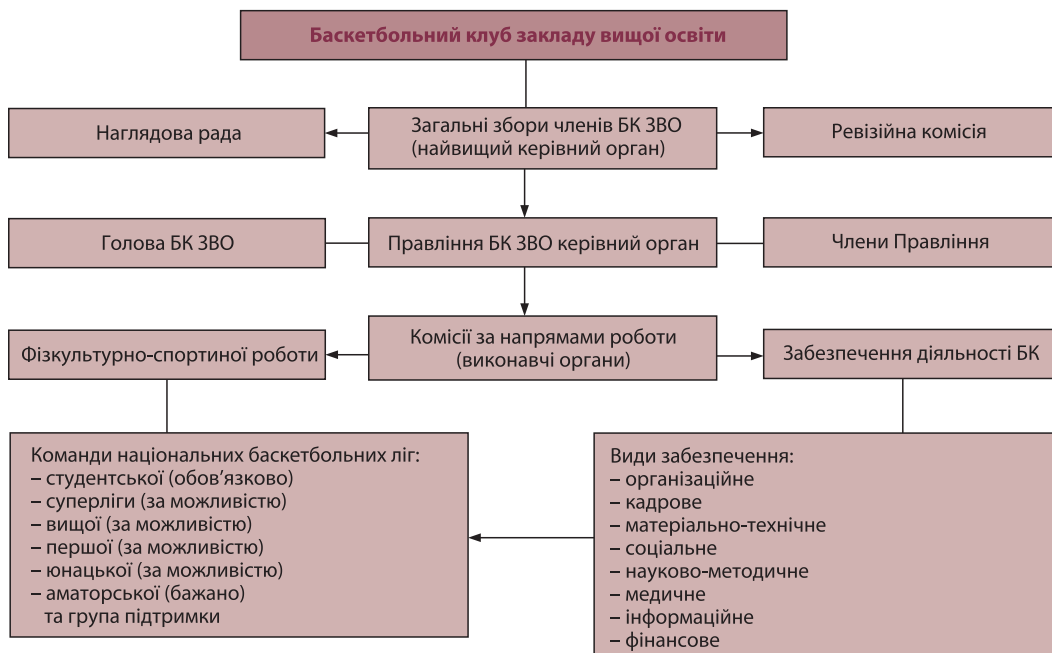

РИСУНОК 5– Організаційна структура баскетбольного клубу закладу вищої освіти

бажаючі члени організації, крім гравців Суперліги. Важливою складовою БК є танцювальна група підтримки, до якої входять переважно студентки ЗВО.

Завданнями комісії із забезпечення діяльності БК ЗВО є створення необхідних умов для занять баскетболом, забезпечення високої якості їх проведення, сприяння підвищенню ефективності підготовки та участі команд у змаганнях, створення умов для підвищення мотивації до членства у клубі, управління матеріальними і нематеріальними ресурсами, внутрішніми процесами та впливом дотичних зовнішніх процесів тощо.

Кадрове забезпечення складається з пошуку, запрошення, відбору, розміщення фахівців по всіх керівних та виконавчих органах БК ЗВО (рис. 6). До роботи важливо залучати усіх членів клубу: студентів, викладачів, співробітників ЗВО, представників організацій-партнерів, населення. Вони можуть працювати за трудовим договором на постійній основі чи за сумісництвом або на громадських засадах [16, 20], що має бути прописано у Статуті БК ЗВО. У разі наявності професійної команди можливе запрошення гравців та тренерів, з якими підписується контракт.

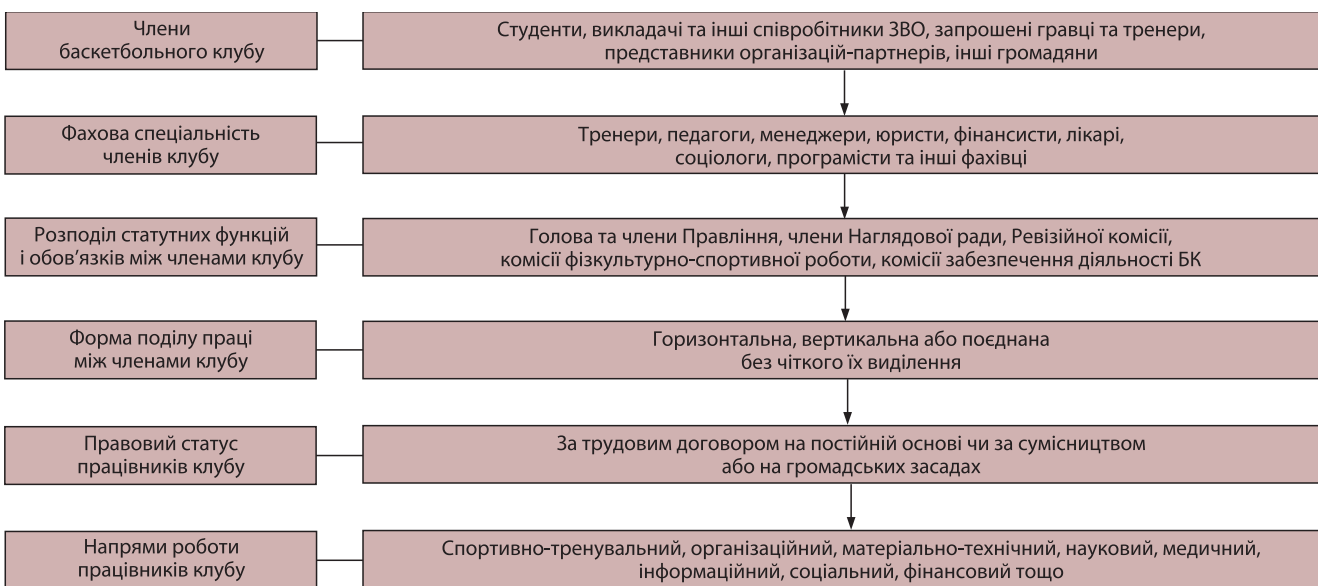

РИСУНОК 6 – Кадрове забезпечення діяльності спортивної команди (баскетбольного клубу) закладу вищої освіти

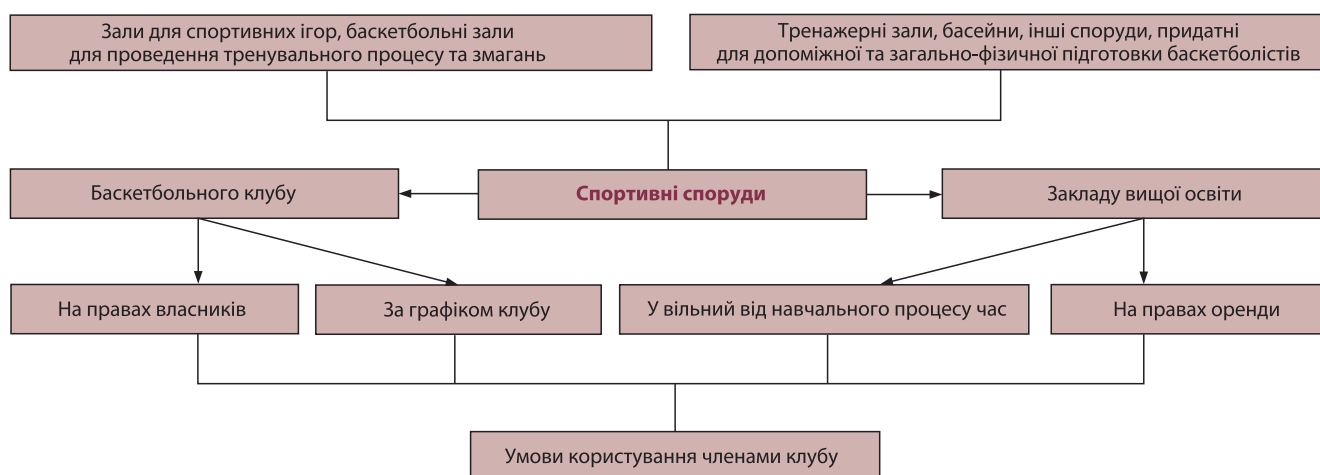

РИСУНОК 7 – Основні умови користування членами баскетбольного клубу спортивними спорудами та приміщеннями

Наявність серед членів клубу, зокрема серед представників ЗВО, різнопрофільних фахівців (тренерів, менеджерів, юристів, фінансистів, лікарів, фізіологів, психологів, соціологів, програмістів тощо) та їх бажання співпрацювати з БК є важливою запорукою надання необхідних послуг спортивно-тренувальної, організаційної, матеріально-технічної, фінансової, соціальної, наукової, медичної, інформаційної та іншої спрямованості у необхідній кількості. За таким підходом найбільший кадровий потенціал мають клуби багатогалузевих університетів (класичних, технічних), а серед галузевих – фізичного виховання і спорту.

Матеріально-технічне забезпечення. Пріоритетним напрямом діяльності БК є забезпечення тренувального процесу та змагань команд необхідними спортивними спорудами й приміщеннями (рис. 7).

Спортивні споруди та приміщення можуть бути власністю або орендовані БК. Умови користування спортивною інфраструктурою ЗВО на платній або безоплатній основі визначаються у Статуті БК, додаткових договорах відповідно до організаційно-правової форми клубу та чинного законодавства. Користуватися спортивними спорудами, що належать ЗВО, БК може тільки у вільний від навчального процесу час.

Потребують необхідної уваги допоміжні приміщення. Інтер'єр та обладнання роздягалень та душових кімнат (обов'язково), кімнат відпочинку (за можливістю) мають забезпечувати членам клубу позитивну атмосферу, враховуючи, що більшість із них приходять на заняття баскетболом до чи після навчання або роботи. Члени БК повинні мати можливість взяти напрокат спортивний інвентар або придбати його у торговельній точці, як і спортивний одяг та аксесуари. До цього напрямку забезпечення також належить надання супутніх послуг: наявність паркування та охорони транспортних засобів, камер зберігання, пральних машин та сушильних камер для спортивного одягу, транспортних засобів для доставки команд, вболівальників до місць змагань, точок

харчування (кафе, бістро, фітобар тощо) та продажу періодичних видань та спеціальної літератури, можливості придбати квитки на спортивно-масові заходи тощо. Важливими матеріально-технічними ресурсами процесу підготовки баскетболістів є спортивна форма, взуття та аксесуари спортсменів. Приваблива в естетичному плані баскетбольна форма є складовою маркетингової діяльності клубу [5].

Соціальне забезпечення спрямоване на підвищення соціальної активності членів СК, їх страхування, одержання спортсменами знань, що сприяють їх соціальному становленню та реалізації, у тому числі після завершення спортивної кар'єри. Цьому сприяє передусім комфортне поєднання занять баскетболом з навчанням, роботою, побутом та відпочинком членів клубу [18]. БК ЗВО має враховувати різноманітність членів клубу за віком, рівнем спортивної майстерності, спрямованістю професійної діяльності тощо. Діяльність у цьому напрямі має починатися з профорієнтаційної роботи з молоддю. У цьому зацікавлені як ЗВО, так і БК. Перший отримує збільшення кількості абітурієнтів, підвищення престижності завдяки навчанню в ньому видатних спортсменів; другий – стале поповнення баскетбольних команд. Цьому сприяє участь у заходах з профорієнтаційної роботи популярних серед молоді членів клубу (тренерів, діючих та колишніх гравців команд).

Для одержання студентами-спортсменами якісної вищої освіти важливо передбачити у БК особу, яка займається питаннями поєднання їхнього тренувального та навчального процесу: запровадження індивідуального графіка навчання, роботи з персональним викладачем, координація контактів спортсменів із викладачами, контролювання успішності засвоєння навчального матеріалу, надання можливості переносити або перескладати екзамени тощо [14]. Після отримання студентами ЗВО майбутніх спеціальностей, які можна використати у діяльності БК, доцільно передбачити проходження ними

практики та стажування у клубі.

Після закінчення ЗВО членам клубу, незалежно від рівня їхньої спортивної майстерності, важливо надати можливість продовжувати займатися баскетболом. Для баскетболістів, які не потрапили до команд Суперліги, Вищої ліги, Першої ліги, мають перерву у виступах за них (отримання травми, пошук нової команди тощо) або завершують активну спортивну кар'єру, слід передбачити участь у змаганнях серед аматорів. Наявність аматорської команди у БК виконує ще одну важливу соціальну функцію – залучення до занять спортом широких верств населення. Продовження членства випускників ЗВО є дієвою передумовою їх участі у вирішенні багатьох питань ефективного функціонування БК, зокрема фінансової, матеріально-технічної та іншої підтримки. Недоцільно переривати зв'язки БК із видатними спортсменами, які є взірцем для наслідування та прикладом для гордості.

Соціальні функції виконує фанклуб, який об'єднує прихильників спортивних команд БК ЗВО. Членство у таких клубах спонукає вболівальників підтримувати певний стиль поведінки, справедливо ставитися до результатів ігор, одягатися відповідно до атрибутів команди, володіти інформацією про гравців; формує почуття гордості, захоплення у разі перемог команди та відданості, співчуття у разі програшів тощо [20]. Важливо задовольняти їхні потреби у відвідуванні спортивних заходів, отриманні та обговоренні інформації про команди в очних зустрічах, на веб-сайтах та соціальних мережах, бажанні демонструвати свою приналежність до БК (одягати форму команди, скандувати спеціальні гасла, виконувати пісні тощо). Логічно, що найактивнішими вболівальниками БК є студенти ЗВО, які ідентифікують себе з командою.

Медичне забезпечення передбачає проведення діагностичних, профілактичних та відновлювальних заходів для членів БК з переважним залученням наявного персоналу (терапевтів, фізіологів, біохіміків, психологів, масажистів, дієтологів та інших фахівців) та обладнання медичних структур ЗВО. Обсяги та спрямованість медичного забезпечення залежать від можливостей ЗВО, серед яких переваги мають медичні університети та заклади зі стаціонарними медичними установами (поліклініки, лікарні тощо). У будь-якому випадку необхідною умовою для команд БК є наявність лікаря, якому доцільніше бути членом клубу.

Наявність **науково-методичного забезпечення** підготовки команд, спортсменів надає діяльності БК інноваційного характеру. Наукова робота є обов'язковою складовою діяльності викладачів, студентів ЗВО. Наявність великого кола різноманітних проблем підготовки спортсменів у баскетболі дає можливість ЗВО будь-якої галузевої приналежності обрати напрями фундаментальних та прикладних досліджень, наукових розробок, які можуть стати у нагоді БК. Важливо у планах науково-

дослідної роботи ЗВО передбачити тематику, пов'язану з вирішенням проблем підготовки баскетболістів. Дієвий зв'язок ЗВО з БК сприятиме наближенню наукової діяльності до спортивної практики, безпосередньому вивченню проблем підготовки спортсменів, практичній спрямованості науково-дослідної діяльності, активізації процесу впровадження її результатів у практику.

Інформаційне забезпечення спрямоване на створення, передачу та отримання різноманітної інформації, яка є корисною для функціонування БК, підготовки команд. Доречно окреслювати внутрішню та зовнішню інформацію. Перша використовується у суто внутрішній діяльності клубу у процесі взаємодії та спілкування його членів. Тут вагомими є відомості контрольно-управлінської спрямованості, пов'язані як з плануванням, обліком, звітністю діяльності клубу, зокрема фінансової, так і з розробкою, ухваленням, реалізацією управлінських рішень у підготовці баскетбольних команд. Важливо мати довідково-інформаційний фонд, у якому масив даних формується на основі визначення інформаційних потреб членів клубу та аналізу інформаційного простору. Його наявність дає можливість надавати консультативні послуги, поширювати інформаційну продукцію серед членів БК. Для забезпечення ефективної взаємодії членів БК необхідно, щоб усі вони перебували в єдиній інформаційній мережі з відповідним правом доступу та засобами комунікації.

Зовнішня інформація призначена для реалізації взаємодії БК з зовнішнім середовищем, зокрема з її потенційними членами, партнерами, які можуть бути окремими фізичними особами, державними та громадськими організаціями. Формуванню позитивного іміджу клубу сприяє поширення відомостей про його діяльність у засобах масової інформації, соціальних мережах, під час проведення та участі у PR-заходах спортивної спрямованості, зокрема у ЗВО. Дієвим у цьому напрямі є використання різних носіїв реклами. Баскетбольному клубу важливо мати свій веб-сайт або свою сторінку на веб-сайті ЗВО, друковане видання, сторінку у соціальних мережах. Створенню бренду баскетбольного клубу сприяють вербальні та візуальні засоби надання інформації, які відповідають клубному стилю (емблемі, кольоровій гамі, словесній стилістиці тощо). Продуктивній роботі БК з безліччю різноманітної за видами та призначенням інформації сприяє залучення до неї інформаційних ресурсів ЗВО, які складаються з друкованих та електронних носіїв інформації, а також співробітників з відповідними знаннями, вміннями та навичками.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ БАСКЕТБОЛЬНОГО КЛУБУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Фінансова структура здійснює управління грошовим потоком та фондами коштів, що надходять до БК із різних джерел, не заборонених законодавством. Залежно

від організаційно-правової форми клубу, це можуть бути кошти власників (засновників), державного і місцевого бюджетів, бюджету ЗВО, спрямовані на фізкультурно-спортивну роботу, спеціального й державного фондів цільового призначення; внески підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян, окремих осіб; кошти від оренди спортивних споруд ЗВО та БК; прибутки від госпрозрахункових спортивних груп, діяльності відокремлених комерційних підприємств, продажу прав на використання спортивної символіки й телевізійну трансляцію спортивних змагань, проведення змагань та інших фізкультурно-спортивних заходів, надання послуг і консультацій тощо.

Фінансове забезпечення БК залежить від ефективності управління його маркетинговою діяльністю, що передбачає проведення маркетингових досліджень ринку, конкурентів, контактної аудиторії, цін та факторів макросередовища; сегментування послуг клубу на певні групи споживачів; розробку маркетингової стратегії; розробку конкурентних спортивно-видовищних, спортивно-тренувальних, додаткових та супутніх послуг; ціноутворення на послуги; просування послуг; контроль [5, 12, 17].

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ БАСКЕТБОЛЬНИХ КОМАНД У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для удосконалення забезпечення підготовки спортивних команд представлено підходи до організації діяльності спортивних клубів на найближчу перспективу, тобто в умовах нинішнього стану фізкультурно-спортивної діяльності у ЗВО. З її покращенням у майбутньому, зокрема завдяки реалізації комплексу програмних документів, до стратегічних напрямів на віддалену перспективу віднесено: відокремлення БК у самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг; співпраця із ЗВО щодо здійснення практики, стажування студентів, аспірантів ЗВО за профілем майбутньої спеціальності, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; запровадження практики залучення волонтерів за різними напрямками діяльності клубу, у тому числі з кола студентів ЗВО; формування власної навчально-тренувальної бази, забезпечення сучасними технічними і технологічними засобами; формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу, зокрема після закінчення навчання у ЗВО; запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд на постійній основі; входження до інноваційної структури ЗВО для участі у проведенні наукових досліджень і розробок, створенні і впровадженні нових конкурентоспроможних технологій; створення інформаційної бази даних для працівників та членів клубу, забезпечення комфортних

умов для роботи з інформацією; формування бренду та позитивного іміджу клубу з врахуванням маркетингових, соціологічних, ситуаційних, комунікативних чинників; постійне проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринку; налагодження зв'язків з бізнес-структурами; перехід на повний госпрозрахунок. Всі експерти ($n = 14$) високо оцінили значущість цих напрямів для ресурсного забезпечення підготовки баскетбольних команд на базі ЗВО, переважна більшість з яких (78,6 %) відзначила високу імовірність їх реалізації ($W = 0,83$, $p < 0,01$).

Дискусія. Аналіз спеціальної літератури виявив невідповідність науково-методичного обґрунтування діяльності СК ЗВО зростаючій соціальній значущості клубної системи у сфері фізичної культури та спорту [16, 17, 19]. Для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності як багатогранного соціального явища (рис. 8) принципове методологічне та практичне значення має реалізація комплексного підходу в організації діяльності СК із забезпечення підготовки та участі значно більшого кола населення, ніж представників ЗВО, у змаганнях, які належать до спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту.

Висновки. До особливостей функціонування спортивних команд, зокрема баскетбольних, у ЗВО України належить: наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність і належать до широкого кола галузей законодавства; залежність від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з численними державними та громадськими організаціями; різноманітність організаційно-правових форм та недостатність поширення СК (відсутність у 44,7 % ЗВО); найбільший вплив на спортивні команди чинників ЗВО (за результатами опитування $n = 76$; $W = 0,746$, $p < 0,01$); переважання використання СК матеріальних ресурсів ЗВО над нематеріальним ($n = 76$; $W = 0,716$, $p < 0,01$).

Визначено напрями удосконалення діяльності спортивних СК ЗВО для підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд: на найближчу перспективу – застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО, зокрема у формуванні організаційної структури клубу, забезпеченні спеціалістами усіх напрямів його роботи, матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці клубу та команд; на віддалену – відокремлення СК у самостійну структуру із самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивною та оздоровчо-фізкультурною роботи, співпрацею із ЗВО. Запропоновані напрями отримали позитивну оцінку всіх експертів ($n = 14$), переважна більшість із яких відзначила високу імовірність їх реалізації (78,6 %; $W = 0,83$, $p < 0,01$).

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

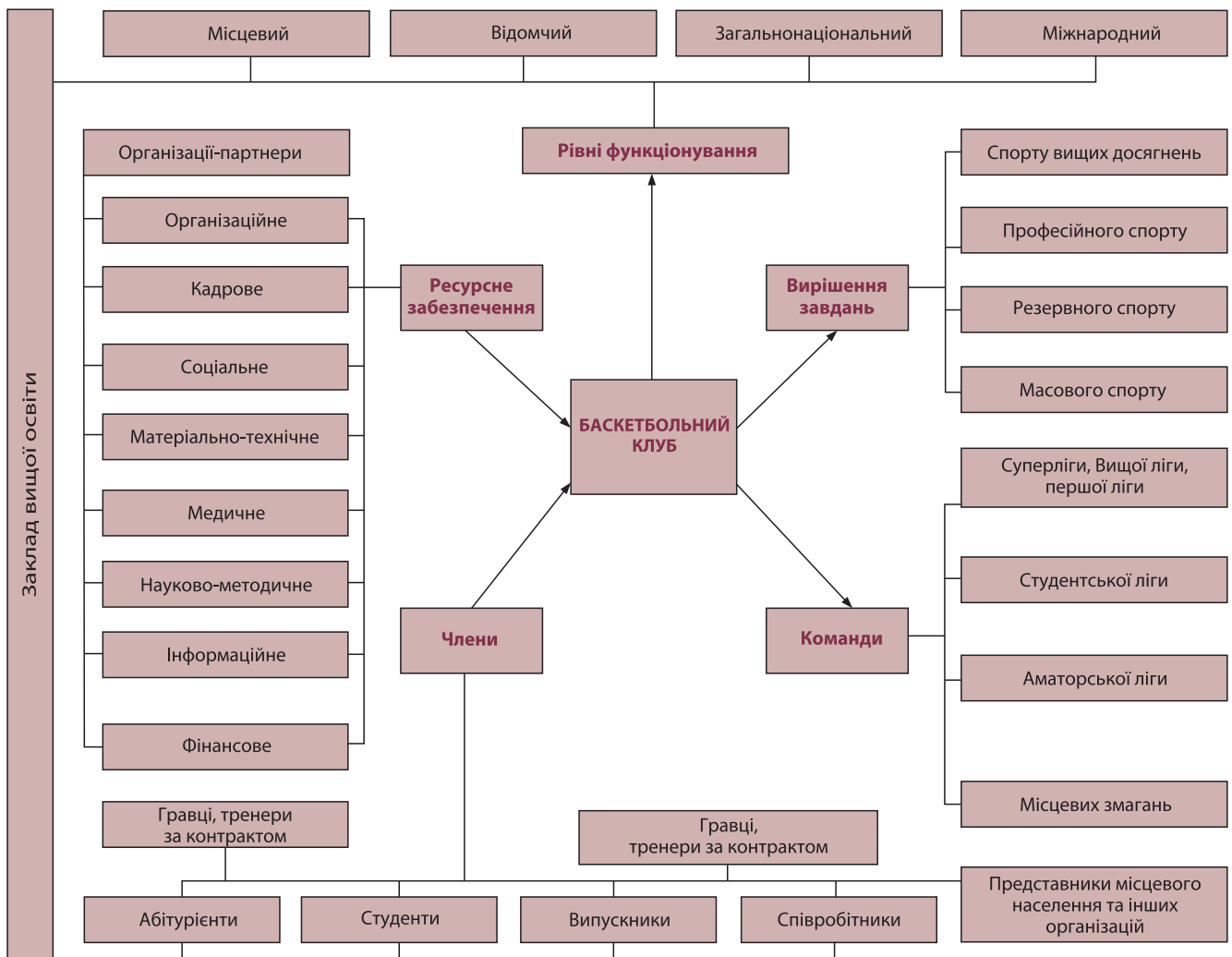

РИСУНОК 8 – Риси багатогранності діяльності баскетбольних клубів закладів вищої освіти

■ Литература

1. Бубка С, Платонов В, Булатова М, Коваленко Н, Есентаев Т. Многогранный антураж в олимпийском спорте [Versatile entourage in the Olympic sport]. *Наука в олимпийском спорте*. 2017;3:68-81.
2. Вавренюк С.А. *Механізми державного управління розвитком фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України [Mechanisms of state managing physical culture and sport development in higher education institutions of Ukraine]* [дисертація]. Харків: Нац. ун-т цивільного захисту України; 2013. 205 с.
3. Гасюк І.Л. *Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні [Mechanisms of state managing physical culture and sport in Ukraine]* [автореферат]. Київ: Нац. академія держ. управління при Президентові України; 2013. 42 с.
4. Заїченко Л.І. *Спортивний клуб в системі господарсько-правових відносин [Sports club in the system of economic and law relations]* (автореферат). Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого; 2015. 20 с.
5. Імас ЄВ, Мічуда ЮП, Ярмолюк ОВ. *Маркетинг у спорті: теорія та практика [Marketing in sport: theory and practice]* [монографія]. Київ: Олімпійська література; 2016. 272 с.
6. Кочубей РВ. *Організаційно-економічні проблеми трансформації спортивної отрасли України [Organization-economic issues of Ukraine sports branch transformation]. Механізм регулювання економіки*. 2016. 3:78-87.
7. Мельник М.Г. *Становлення та розвиток студентського спорту в Україні в XXI столітті [Student sport development in Ukraine in the XXI century]* [дисертація]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2016. 231 с.
8. Навка П.І. *Регулювання розвитку фізичної культури і спорту в умовах ринкових трансформацій економіки України [Physical culture and sport development regulation under conditions of Ukrainian economy market transformation]* [автореферат]. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки промисловості; 2013. 20 с.
9. Павленко О.Ю. *Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту [Club form of session organization in student sport development]. Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2017;4 (60):78-85.
10. Павленко О.Ю. *Навколишнє середовище спортивних клубів закладів вищої освіти [Environment of sports clubs of higher education institutions]*. В: Костюкевич ВМ, ред. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць*. Вінниця; 2018; 5(24): 246-51.

11. Павленко О, Павленко Ю. Система забезпечення спортивної підготовки [System of sports preparation support]. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. 2015;33(1):3-7.
12. Переверзин ИИ. *Менеджмент спортивної організації [Managing sports organization]*. Москва: Фізкультура і спорт; 2006. 434 с.
13. Передерій А, Пітин М, Мельник М. Спортивний клуб як базова ланка студентського спорту України [Sports club as the basic chain of Ukrainian student sport]. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2015;4(22):59-66.
14. *Система олімпійської підготовки: основи менеджменту [Olympic preparation system: bases of management]*. Бубка СН, Платонов ВМ, ред. Київ: Перша друкарня; 2018. 624 с.
15. Ткалич МО. *Спортивні клуби як учасники цивільних правовідносин [Sports clubs as the participants of civil legal relations]* (автореферат). Одеса: Одеська нац. юрид. академія; 2010. 20 с.
16. Breuer Ch, Hoekman R, Nagel S, Werff H. *Sport clubs in Europe: A cross-national comparative perspective*. Berlin: Springer; 2016. 435 p.
17. Ibsen B, Nichols G, Elmoose-Osterlund K. *Sports club policies in Europe. A comparison of the public policy context and historical origins of sports clubs across ten European countries*. Copenhagen: University of Southern Denmark; 2016. 108 p.
18. Kenneth LS, Williams CD, Digital JW, Kelley DJ. *The miseducation of the student athlete: how to fix college sports*. Philadelphia: Wharton Digital Press Press; 2017. 120 p.
19. Nagel S, Werff H, Hoekman R, Breuer Ch. *Sport clubs in Europe: A cross-national comparative perspective (sports economics, management and policy)*. Basel: Springer International Publishing AG; 2015. 435 p.
20. Robinson MJ. *Sport club management*. Champaign: Human Kinetics; 2010. 243 p.

Автор для кореспонденції:

Павленко Алексей Юрьевич — научно-організаційний відділ Научно-дослідницького інституту, Національний університет фізичного виховання і спорту України; Україна, 03150, Київ, ул. Фізкультури, 1;
<https://orcid.org/0000-0003-4743-583x>
 pavlenko.oleksii@gmail.com

Corresponding author:

Pavlenko Oleksii — Scientific-Organizational Department of Research Institute, National University of Ukraine on Physical Education and Sport; Ukraine, 03150, Kyiv, 1, Fizkultury Str.;
<https://orcid.org/0000-0003-4743-583x>
 pavlenko.oleksii@gmail.com

Поступила 17.01.2019